IDEER

ESSAY → 26
SKI Jeg vokste opp med at Norge og verden endte i Kirkenes, skriver Vegard Ulvang.

FORSKNING → 32
BIOLOGI En fugleart ble nesten avhengig av menneskelig hjelp for å overleve.

Tips? Innspill? Respons?
Send epost: ideer@morgenbladet.no

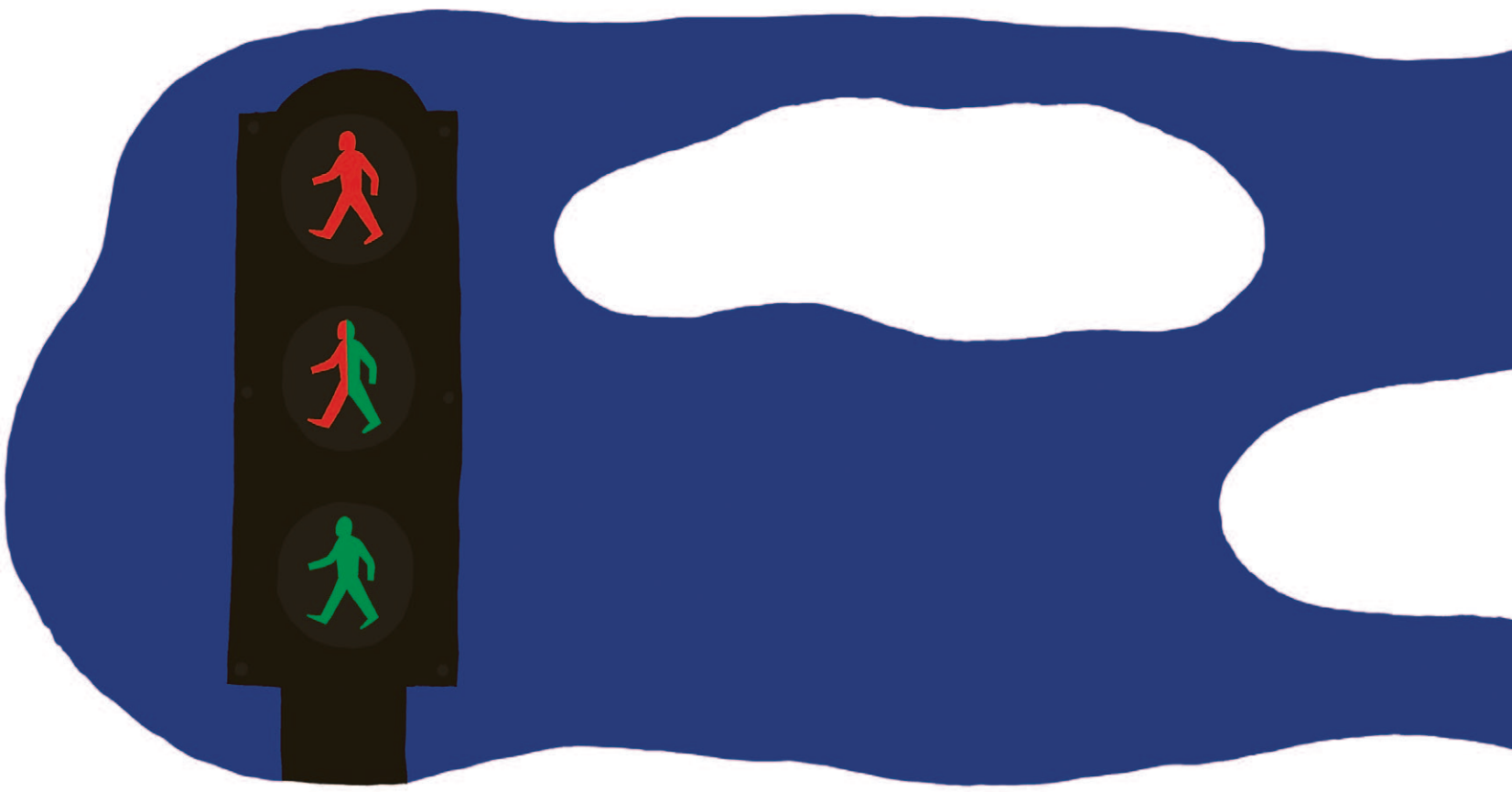

KRONIKK

Livets og lovens grenser

Uklar lovgivning var trolig ikke årsaken til de ulovlig sene abortene. Ansvaret kan og bør plasseres hos lovens voktere.

Først i mai 2012, og så på nytt denne vinteren, har vi kunnet lese avsløringer om ulovlige senaborter ved norske sykehus. Uklar lovgivning er presentert som hovedforklaringen. Politikere og Helsedirektoratet har reagert. Statssekretær Anne Grethe Erlandsen i Helsedepartementet kunngjorde rett over nyttår at de forbereder en endring av abortforskriften, der det slås fast at levedyktige fostre ikke skal aborteres og at det derfor går en tidsgrense for abort ved 22 uker. Endringen sendes på høring snart.

Men vil dette medføre noe nytt? Forskriften har hatt en tidsgrense hele veien. Spørsmålet om fosterets levedyktighet er imidlertid komplisert og omstridt, og abortlovens øverste vokter har hatt en annen definisjon enn lovgiver.

Når begynner livet? Når er abort akseptabelt? Når skal kvinnen pålegges å fullføre svangerskapet for å la fosteret få leve? Dette er noen av de vanskeligste og mest omdiskuterte spørsmålene vi har. Abortloven forsøker å besvare noe av dette, og få lover har vært mer debattert. Først ble abort avkriminalisert. I 1970-årene fikk kvinner rett til selvbestemt abort.

Abortloven balanserer kvinnens selvråderett mot fosterets rett til liv. Jo eldre fosteret er, jo sterkere rettsvern. Etter 12 uker kan ikke kvinnen lenger bestemme selv og vedtak skal fattes i en nemnd. Om det er grunn til å anta at fosteret er levedyktig, så kan abort ikke innvilges.

Når er et foster levedyktig? Svaret på dette spørsmålet kan avgjøre fosterets skjebne. Selv om virkeligheten er kompleks, forutsetter loven at det går an å svare ja eller nei på om et foster er levedyktig eller ikke.

I abortforskriften fra 2001 slås det fast at dersom fosteret ville vært i stand til å overleve utenfor mors liv med intensivbehandling på det tidspunkt et eventuelt avbrudd ville vært utført, så er det å anse som levedyktig.

Videre: «Som en veiledende grense knyttes levedyktighetsbegrepet opp mot [...] 22 fullgåtte uker av svangerskapet, det vil si 154 dager». Begrunnelsen er at fosteret på dette tidspunkt normalt vil være kommet så langt i sin utvikling at det vil kunne være i stand til å overleve utenfor livmoren dersom det ble for tidlig forløst.

Er dette uklart? De som hevder at dette er uklart legger gjerne vekt på at forskriften også pålegger nemnden å gjøre en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. I forskriften er det presisert at det er det konkrete fosterets levedyktighet som skal vurderes. Samtidig er det gjort klart hva som skal være den veiledende tidsgrensen, og hva som kan oppheve denne tidsgrensen: Der det er overhengende fare for kvinnens liv eller helse (nødrett) eller dersom fosteret har tilstander som er såkalt uforenlig med liv, slik at det aldri vil bli i stand til å overleve utenfor livmoren, for eksempel at fosteret mangler hjerne.

De som mener at kvinnen bør kunne få innvilget abort også etter den veiledende tidsgrensen hevder gjerne at mindre alvorlige tilstander kan påvirke levedyktigheten, at svært få for tidlig fødte overlever i uke 22 og 23, eller at forhold ved kvinnens situasjon bør kunne veie tyngre enn fosterets rett til liv. Forskriften gir imidlertid ingen klar åpning for at dette skal kunne oppheve den veiledende tidsgrensen.

Det mest ekstreme eksemplet er kanskje der kvinnen har blitt gravid etter voldtekt eller incest. Forskriften sier imidlertid at det er fosterets levedyktighet som skal vurderes. Etter tidsgrensen er det rimelig å tolke forskriften dithen at forhold ved kvinnens situasjon kun er relevant i den grad de umuliggjør overlevelse for fosteret eller aktualiserer nødrettsbetraktningene.

Hva som påvirker fosterets levedyktighet er komplisert, og det er mye vi ikke vet. Den viktigste og mest pålitelige faktoren er trolig fosterets alder. Overlevelsen for de ekstremt for tidlig fødte i uke 22-24 har blitt noe bedre etter at abortforskriften kom, men den største utviklingen skjedde i 80- og 90-årene.

Det var og er imidlertid store variasjoner i overlevelsesratene. Noen av variasjonene skyldes trolig ulik praksis ved sykehusene. I Norge har det for eksempel vært enighet om en nedre grense for å forsøke livreddende behandling ved 23 fullgåtte uker. De viktigste grunnene til dette er at mange av de ekstremt for tidlig fødte ikke overlever, at mange av de som overlever får alvorlige følgetilstander, og at behandlingen er omfattende og krevende.

I Norge har ingen overlevd før uke 23, men det er i svært liten grad forsøkt. I andre land (for eksempel Tyskland, USA, Japan og Sverige) har for tidlig fødte overlevd også i uke 22. De siste

SENABORTENE

- I 2010–2011 ble det gjennomført tolv aborter i 22. og 23. svangerskapsuke.
- Tilsvarende tall for hele perioden fra 2001–2009 er fem.
- Abortnemndas praksis ble vurdert som ulovlig av Helsedirektoratet, etter at en fødeavdeling ved Oslo Universitetssykehus meldte fra om praksisen i 2011.

Kilde: Folkehelseinstituttet